

Výzkumný problém

Přednášky ze
Základů pedagogické metodologie
Kateřina Vlčková, PdF MU Brno

Formulace výzkumného problému

- Výzkum musí začít vymezením výzkumného problému, toho, co chceme řešit, které **otázky** chceme zodpovědět
- po vymezení problému **definovat hlavní pojmy** tak, aby byly měřitelné (operacionalizace)
- Výzkumný problém by měl „sedimentovat“, vznikat postupně
- Vyžaduje dobrou orientovanost, předchází mu prostudování literatury, CO se zjistilo a JAK se to zkoumalo

Nalezení výzkumného problému

- Volit oblast blízko profesním cílům
- Významný problém, který bude publikovatelný

Zdroje inspirace:

1. Výzkumná literatura

- Na konci jsou uvedeny doporučení pro další výzkumy
- Nevolit jen, co nás zajímá, ale také co je aktuální ve vědě, co jí pomůže rozvíjet
- Prostudovat hodně literatury
 - Zkoumalo se to předtím? Jak? Co se zjistilo?
 - Co jde udělat dál, aby to bylo přínosné?
 - Jsou moje plánované metody horší? Je můj výzkumný problém významný?

Identifikace výzkumného problému

Možnosti:

2. Formulovat výzkumný problém, který ověřuje teorii

- Tvořit teorii – kvalitativní výzkum

3. Zapojit se do výzkumného týmu/projektu

- Např. sběr dat pro velký výzkum, ale vlastní dílčí analýzy tématu, co nás zajímá

4. Zopakování a rozšíření výzkumu

- Důležité: nástroje způsobují chyby ve výsledcích, je obtížné kontrolovat vnější faktory
- Disertace musí být v určitém smyslu originální

Replika a rozšíření předchozího výzkumu

- **Ověřit zjištění nějakého průlomového výzkumu**
 - Překvapivého, nebo kontroverzního vůči předchozím výzkumům
 - Pomoci podpořit nebo zpochybnit jeho validitu
- **Ověřit validitu výzkumu u odlišné populace**
 - V pedagogice jsou malé vzorky, bez replik na jiných vzorcích, není jasné, zda to pro ně platí
 - Je problém zobecňovat výsledky napříč jinými podmínkami a prostředími
- **Zjistit trendy nebo změny v čase**
 - Sociální výzkum závisí na historickém kontextu
 - Co platilo před 20 lety, již dnes možná neplatí
 - Např. kurikulární trendy – co se mění a kam to směřuje
- **Ověřit důležité výsledky pomocí jiné metodologie**
 - Zjištění jsou determinována použitými metodami a dalšími charakteristikami
- **Vyvinou efektivnější intervenci**
 - Něco se ukáže jako funkční, můžeme zkusit to vylepšit
 - Mnoho experimentů se dělá pouze v laboratorních podmínkách

Typické nedostatky při formulaci výzkumného problému

- A/ autor stanovil téma (oblast), nikoli výzkumný problém
 - Příklad. [Problémové vyučování přírodopisu](#).
 - Příklad. [Otázky humanizace vyučování na středních školách](#).
- B/ výzkumný problém není hodnotný nebo smysluplný
 - Příklad. [Pomáhá domácí čtení rozvoji žáka?](#)
- C/ výzkumný problém je triviální, jednoduchý
 - Příklad. [Jsou učitelé na ZŠ tvořiví?](#)

Druhy výzkumného problému

- **Deskriptivní**
- **Relační**
- **Kauzální**

Deskriptivní výzkumný problém

- popisný, otázka: jaké to je? => zjišťuje a popisuje situaci, stav, výskyt jevu
- metody: dotazník, pozorování, interview, škálování
 - Příklad. Jak vypadá typický den žáka?
 - Příklad. Jaké jsou postoje rodičů propadajících žáků k učiteli a vedení školy?
- **diagnosticko-vyhodnocovací problém** (pro praxi, neslouží rozvoji teorie)
 - Příklad. Jaké učební výsledky dosáhli žáci alternativních škol?
 - Příklad. Jaké procento dětí z menšinových skupin navštěvuje školy tohoto okresu?

Relační výzkumný problém

- ptáme se, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy a jak je vztah těsný
- nedá se přesně stanovit, který jev zapříčiňuje který
- **Př.**
 - Jaký je vztah mezi sebepojetím žáka a prospěchem z klíčových předmětů na SŠ?
 - Jaká je závislost mezi výsledkem přijímací zkoušky a výsledkem studia na VŠ?
 - Jaký je vztah mezi užíváním drog dítětem a socioekonomickým statusem rodiny?

Kauzální výzkumný problém

- zjišťuje příčinu, která vedla k určitému důsledku, zjišťuje kauzální (příčinné) vztahy
- **Př.**
 - Je nedirektivní výchovný styl efektivnější pro vytvoření pozitivních postojů žáků k učiteli než nedirektivní?
 - Jaká je účinnost tzv. klinického semestru na VŠ ve srovnání s tradičním semestrem?
 - Jaký je vliv změny režimu přestávek v ZŠ na průceschopnost žáků?

Převoditelnost druhů výzkumného problému

- Ve většině výzkumných témat se dají formulovat výzkumné problémy všech tří druhů.

- Př. Používání pochval učitelem.
 - **deskriptivní:**
Jaké druhy pochval používají učitelé?
 - **relační:**
Jaký je vztah mezi druhem pochval používaných učitelem a výkony žáků?
 - **kauzální:**
Jaká je účinnost oddálené pochvaly na výkon žáků ve srovnání s bezprostřední pochvalou?

Srovnání druhů výzkumných problémů

- vědecké hypotézy (tvrzení o vztahu mezi 2 proměnnými) se dají formulovat jen k relačnímu a kauzálnímu výzkumnému problému
- nejlehčí (čas, prostředky) je deskriptivní výzkumný problém,
 - pak relační,
 - nakonec kauzální výzkumný problém
- nejhodnotnější, nejcennější výsledky pro pedagogickou teorii má kauzální,
 - pak relační, pak deskriptivní problém

Typy výzkumného problému a odpovídající designy výzkumu

typ výzkumného problému potřeba zjistit, zda	typ designu/metody vhodné pro výzkum problému
popsat jevy, charakteristiky, stav, procesy	obecný deskriptivní design (descriptive design)
zjistit, zda je intervence efektivní	experimentální design (experimental design)
zjistit, jaké faktory/proměnné ovlivňují výstupy	korelační design (correlation design)
identifikovat obecné trendy v populaci	design výběrového šetření/dotazník (survey design)
popsat sociální skupinu sdílející kulturní hodnoty	etnografický design (ethnography design)
generovat teorii o procesu	design zakotvené teorie (Grounded theory design)
vyprávět (životní) příběh individua	narativní výzkum (narrative research)

Literatura

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2002.

GALL, M. D.; BORG, W. R.; GALL, J. P. *Educational Research. An introduction*. N. Y. : Longman, 1996.